

Terugblik Rekenkamercommissie 's-Hertogenbosch 2010-2014 en overdracht nieuwe gemeenteraad

Rekenkamercommissie 's-Hertogenbosch
November 2014

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	2
1. Evaluatie voorbije bestuursperiode.....	3
1.1 Missie en doelen 2010-2014.....	3
1.2 Ervaringen en terugblik op 2010-2014	3
2. Voornemens komende raadsperiode	8
2.1 De gemeenteraad verandert; de rekenkamer ook.....	8
2.2 De Rekenkamercommissie in de nieuwe raadsperiode	8
3. Introductie nieuwe gemeenteraad.....	11
3.1 Wat is de Rekenkamercommissie en wat doet zij precies?.....	11
3.2 Hoe komt het onderzoeksprogramma tot stand?	11
3.3 Wat kunt u de komende tijd van ons verwachten?.....	12
3.4 Hoe kunt u de Rekenkamercommissie bereiken?	12
Bijlage 1 Overzicht onderzoeken.....	13
Bijlage 2 Schema onderzoeksproces	14

Voorwoord

Het jaar 2014 is ook voor de Rekenkamercommissie een bijzonder jaar. De overgang van de ‘oude’ naar een nieuwe gemeenteraad betekent ook voor ons een bijzonder moment. We nemen afscheid van een gemeenteraad die veel van onze rapporten heeft besproken, waarmee wij frequent contact hadden en die twee van onze leden leverde. Met de nieuw aantredende gemeenteraad willen wij – vanuit onze onafhankelijke rol - opnieuw een goede relatie opbouwen waarin onze rapporten en adviezen leiden tot verdere verbetering van het bestuur van de gemeente ‘s-Hertogenbosch. En die belangrijke leereffecten hebben voor de rol van de gemeenteraad.

De Rekenkamercommissie wil bijdragen aan het opbouwen van kennis in de nieuwe raad over het werk en de rol van de commissie. Wat kan de Rekenkamercommissie voor de raad betekenen, gegeven de grote veranderingen die op de gemeente af komen? Hoe gaat de commissie te werk? Hoe komt het onderzoeksprogramma tot stand?

Het jaar 2014 is een jaar is er een van terugblikken en vooruitkijken. De Rekenkamercommissie wil in dit document kort terugblikken de afgelopen raadsperiode. Daarnaast beschrijven wij de zaken die we aan de nieuwe gemeenteraad willen overdragen. Wat kan de raad de komende periode van ons verwachten? Hoe gaan wij de raad ondersteunen in zijn steeds complexer wordende takenpakket?

De Rekenkamercommissie levert zoals gebruikelijk ook een bijdrage aan het inwerkprogramma van de nieuwe gemeenteraad. Wij lichten onze voornemens dan ook graag mondeling toe.

Wij zien uit naar de komende raadsperiode en hopen dat de nieuwe raad kan voortbouwen op onze rapporten en adviezen en daarmee bijdragen aan het versterken van het bestuur van de gemeente en de rol van de raad.

dr. G.B.C. Backus,
voorzitter Rekenkamercommissie ‘s-Hertogenbosch

1. Evaluatie voorbije bestuursperiode

In dit hoofdstuk blikken wij terug op de raadsperiode die achter ons ligt. Wat waren onze voornemens, hoe zijn we te werk gegaan? En wat zijn onze ervaringen op diverse onderdelen van het functioneren van de Rekenkamercommissie, de relatie met de omgeving, het onderzoek en het effect ervan?

1.1 Missie en doelen 2010-2014

Volgens de wet heeft de Rekenkamercommissie als doel onderzoek uit te voeren naar de doelmatigheid, doeltreffendheid en rechtmatigheid van het beleid zoals dit onder verantwoordelijkheid van raad, college en ambtelijke organisatie tot stand komt. De commissie verricht hiertoe jaarlijks twee tot drie onderzoeken. De onderwerpkeuze is aan de Rekenkamercommissie, maar bij te totstandkoming van de onderzoeksprogramma's wordt ook de raad gevraagd om suggesties. De onderzoeksrapporten worden in de gemeenteraad behandeld.

De Rekenkamercommissie 's-Hertogenbosch startte begin 2005 met haar werkzaamheden. De commissie heeft destijds haar missie en doelen in een werkplan vastgelegd. De Rekenkamercommissie legt in haar onderzoeken het accent op de *maatschappelijke effectiviteit van beleid* en bijvoorbeeld minder op de correcte naleving van de regels waarop onderzoek naar rechtmatigheid is gericht. Dergelijk onderzoek valt in ieder geval voor zover het de financiën aangaat, wat haar betreft onder verantwoordelijkheid van de accountant.

De Rekenkamercommissie wil met haar onderzoek uiteindelijk een bijdrage leveren aan vergroten van de kwaliteit van het door de gemeente gevoerde bestuur en beleid. De Rekenkamercommissie stelt zich ook ten doel onderzoek te verrichten naar de doeltreffendheid van beleid: in hoeverre worden de doelen bereikt als gevolg van de inzet van beleid? In het verlengde hiervan kan de kaderstellende rol van de raad verder worden verbeterd: heeft de raad in zijn kaderstelling heldere keuzes gemaakt, een kwalitatief dan wel kwantitatief meetbaar doel gesteld met een daarbij aangegeven tijdsperiode en budget? *De rol van de gemeenteraad in de uitoefening van zijn controlerende en kaderstellende taak* is in onze onderzoeken een steeds terugkerende invalshoek.

De missie die wij in essentie sinds 2006 hanteren is steeds leidraad voor onze onderzoeken en werkwijze geweest. Het is wel nodig de missie en onze werkwijze te actualiseren aan de veranderende omstandigheden, politiek-maatschappelijke omgeving en onderzoekspraktijk. Hierover meer in hoofdstuk 2.

1.2 Ervaringen en terugblik op 2010-2014

In deze paragraaf gaan wij in op de relatie met de gemeenteraad, op de doorwerking en timing van onderzoek e.d., maar ook op een onze belangrijkste instrumenten.

Ontwikkeling Rekenkamercommissie

De Rekenkamercommissie schreef in een eerder onderzoeksprogramma dat "het een mooi resultaat zou zijn als de rekenkamercommissie zich in deze raadsperiode ontwikkelt tot een gerespecteerd en waardevol instituut van en voor de gemeenteraad". Uit de reacties op onze onderzoeksrapporten en de behandeling ervan in raadscommissies en raad hebben wij de indruk wij op de goede weg zijn. Een relatief nieuw 'instrument' als de Rekenkamercommissie heeft tijd

nodig om een effectieve werkwijze te vinden en de onderzoeksthema's te kiezen die aansluiten bij behoefte van de raad, de besluitvormingsprocessen en de maatschappelijke omgeving. Ook de gemeenteraad zelf moet wennen aan de Rekenkamercommissie als ondersteunend instrument voor het werk van de gemeenteraad. Dit kunnen wij alleen doen door goed onderzoek te doen, met aanbevelingen die relevant zijn voor de rol van de gemeenteraad. Dit blijft een zoektocht waarin wij onszelf steeds proberen te verbeteren. Uit de reacties vanuit de gemeenteraad en de besluitvorming over onze rapporten maken wij op dat wij hier steeds beter in slagen.

Relatie en communicatie met de gemeenteraad

De afgelopen bestuursperiode hebben wij ook steeds vaker de raad opgezocht voor, tijdens en na de onderzoeken. Ook bij de opstelling van het onderzoeksprogramma en het behandelen van verzoeken vanuit de raad om tussentijds onderzoek is het contact frequenter geworden. Leden van de Rekenkamercommissie zijn aanwezig bij vergaderingen van raadscommissies en gemeenteraad. Ook met Presidium, fractievoorzitters en individuele raadsleden is waar nodig goed overleg.

Een frequentere en effectieve communicatie met de gemeenteraad was de voorbije periode een prioriteit. We wilden 'zichtbaarder' worden voor de raad. In de voorbije periode hebben we hier vooral aan gewerkt door:

- Ruimte te creëren en mogelijkheden te bieden voor kortere, actuele onderzoeken. Dit zowel op eigen initiatief als na een eventueel substantieel verzoek vanuit de raad. Dit heeft overigens consequenties voor de opbouw van het onderzoeksprogramma. Tussentijdse verzoeken van raadsleden om onderzoek (buiten het onderzoeksprogramma om) hebben wij steeds zorgvuldig afgewogen. We hebben in de voorbije periode diverse malen onderzoek op verzoek van de raad verricht (bijvoorbeeld SMS/Noord-Brabants Museum, Bartenbrug).
- De leden van de Rekenkamercommissie frequent fysiek aanwezig te laten zijn in de raadscommissies en in de gemeenteraad.
- Onderzoeksresultaten, conclusies en aanbevelingen op een meer pakkende wijze te presenteren. Zo zijn informatiebijeenkomsten georganiseerd waar wij de resultaten van onderzoek presenteerden.
- Het uitvoeren van een interactief onderzoek, waarbij de commissie nauw samenwerkt met de raad(scommissie), overigens met behoud van haar onafhankelijke rol.
- Jaarlijks de raadsleden te verzoeken om suggesties voor onderzoek en deze te gebruiken bij de opstelling van het onderzoeksprogramma.
- Met het Presidium van de gemeenteraad contact te houden over de 'huishoudelijke' en procedurele zaken rondom de Rekenkamercommissie.

Een verbeterpunt is nog de 'monitoring' van de overgenomen aanbevelingen en de raadsbesluiten over de rekenkamerrapporten. Het gesprek hierover tussen raad en ons zou bijvoorbeeld aan de hand van het Jaarverslag van de Rekenkamercommissie gevoerd kunnen worden. En wellicht zou de doorwerking van de rekenkamerrapporten ook op andere momenten een gesprekspunt binnen de raad moeten zijn.

Relatie met college en ambtelijke organisatie

De Rekenkamercommissie is positief over de samenwerking met het college en de ambtelijke organisatie in de voorbije raadsperiode. Wij kregen steeds alle medewerking tijdens onze onderzoeken en toegang tot alle benodigde onderzoeksgegevens. Wij ontvingen over het algemeen de collegereactie (hoor en wederhoor) op de conceptrapporten snel. Op basis daarvan corrigeerden wij eventuele feitelijke onjuistheden alvorens wij het rapport naar de raad stuurden. De bestuurlijke reacties op de rapporten waren – zeker in de beginperiode – soms stellig en uitgebreid. Dit leidde naar onze indruk mede tot goede discussies in de raad.

Samenstelling en opbouw onderzoeksprogramma

Tot 2008 koos de Rekenkamercommissie ervoor om haar werkplanning vooraf volledig in te vullen. In de afgelopen bestuursperiode hebben wij dit anders aangepakt. Wij namen minder vaste, vooraf gekozen onderwerpen op in het onderzoeksprogramma en hielden daardoor meer ruimte voor eventuele actuele onderwerpen die zich in de loop van het jaar aandienen. Deze onderwerpen kunnen door de raad worden aangedragen, of de commissie kan zelf kiezen om een onderwerp 'direct' te gaan onderzoeken als het actueel is. In de praktijk hebben wij vrijwel jaarlijks een onderzoek, buiten de vooraf vastgestelde onderzoeksplanning om, verricht. De Rekenkamercommissie heeft deze manier van werken als prettig en effectief ervaren en zou dit de volgende periode willen voortzetten.

Bij de totstandkoming van het programma vragen wij suggesties aan de raadsleden. De Rekenkamercommissie toetst potentiële onderzoeksonderwerpen aan de criteria die in de Verordening zijn vastgelegd. Ook kijken wij of een onderwerp past in de voor dat jaar gekozen onderzoekslijnen. Deze werkwijze is ons goed bevallen. Het geeft richting aan onze onderzoeken en biedt voldoende ruimte voor flexibiliteit.

Het besluitvormingsproces over rapporten

In 2012 startten wij in overleg met het Presidium met het schrijven van ons eigen raadsvoorstel en ontwerpbesluit bij onze onderzoeksrapporten. Tot die tijd legde het Presidium onze rapporten aan de raad voor, voorzien van een 'neutraal' ontwerpbesluit. De mogelijkheid om zelf de onderzoeken naar de raad te sturen hebben wij als succesvol en effectief ervaren. De Rekenkamercommissie kan zelf de wezenlijke elementen en aanbevelingen uit de rapporten ter besluitvorming aan de raad voorleggen. De besluitvorming over rekenkamerrapporten is niet meer afhankelijk van moties vanuit de raad. Onze ontwerpbesluiten vanaf 2012 zijn vrijwel alle overgenomen en/of versterkt c.q. aangevuld met een of meerdere amendementen. Hiermee worden onze aanbevelingen effectief omgezet in raadsbesluiten. Wij zijn enthousiast over deze verandering in het besluitvormingstraject. Ook vanuit de Raad en het Presidium ontvangen we positieve geluiden over deze nieuwe werkwijze.

Timing onderzoek en procedure hoor en wederhoor

De timing van een onderzoek c.q. onderzoeksrapport is cruciaal. Succes hangt af van de periode waarin een onderzoek wordt uitgevoerd en het moment waarop de raad er over kan spreken en de onderzoeksresultaten zo nodig in debat en besluitvorming kan gebruiken. Omdat een onderzoek niet altijd strak te plannen is, lukt het niet altijd om 'het momentum' te pakken. De Rekenkamercommissie probeert wel steeds consequenter onderwerpen op te pakken die actueel zijn in de gemeenteraad of in de samenleving.

Een onderzoek wordt altijd afgerond met een procedure van hoor en wederhoor bij de partijen die in het onderzoek zijn betrokken. In de praktijk is dat meestal de ambtelijke organisatie. Het college heeft volgens de verordening ook de mogelijkheid om desgewenst een bestuurlijke reactie naar de raad te sturen. Het college combineert de ambtelijke en bestuurlijke reactie meestal in één brief. Pas nadat deze reactie is ontvangen kan de Rekenkamercommissie het rapport definitief maken en naar de raad sturen, waarmee het openbaar wordt. Ons doel is om de periode tussen het afronden van het rapport en het openbaar maken ervan (de periode van hoor en wederhoor) zo kort mogelijk te houden. Meestal reageert het college binnen drie weken. Soms duurt het echter langer voordat we het rapport naar de raad kunnen sturen. Voor het ambtelijk wederhoor staat in de verordening een periode van "minimaal twee weken". Wij willen hier graag een maximale termijn voor (laten) opnemen.

Doorwerking onderzoeksresultaten

Een ander doel was het verbeteren van de doorwerking van de onderzoeksresultaten. Wat doen raad, college en organisatie met onze aanbevelingen en de besluitvorming erover? De commissie heeft doorwerking tot specifiek doel gemaakt in de laatste onderzoeksprogramma's.

Op meerdere manieren heeft de commissie gewerkt aan maximalisering van de doorwerking. De verandering in werkwijze waarbij de Rekenkamercommissie zelf haar eigen raadsvoorstellen voorbereidt, betekent dat de commissie vanuit de kennis van het onderzoek zelf de ontwerpbesluiten voor de raad kan formuleren. De commissie probeert zoveel mogelijk (politiek) actuele onderwerpen te kiezen waar de gemeenteraad 'direct' zijn voordeel mee kan doen. De leden van de rekenkamercommissie zijn aanwezig in raadscommissies en raad en krijgen hierdoor informatie over mogelijke onderwerpen, relevante vragen en aspecten van doorwerking. Ieder jaar meldt de commissie in haar Jaarverslag de feitelijke doorwerking in besluitvorming, van de onderzoeken van het voorbije jaar.

Tot slot verricht de Rekenkamercommissie in 2014 een eerste groter doorwerkingsonderzoek. Daarin wordt gekeken naar de opvolging van aanbevelingen en besluitvorming over drie eerdere rapporten. Op basis van dit onderzoek kan de werkwijze, positionering, onderwerpkeuze, vraagstelling en formulering van aanbevelingen zo nodig worden aangepast. Bevordering van doorwerking blijft een belangrijk aandachtspunt voor de commissie.

Samenstelling en vorm Rekenkamercommissie

De vorm van de lokale rekenkamers in Nederland varieert. Er zijn rekenkamers met alleen externe leden, rekenkamers met alleen raadsleden en diverse tussenvormen. De Rekenkamercommissie 's-Hertogenbosch werkt van meet af aan in een zogenaamde 'gemengde constructie': een combinatie van vijf externe leden (onder wie de voorzitter) en twee raadsleden (op persoonlijke titel). Met deze werkvorm is een belangrijke externe en onafhankelijke inbreng gecombineerd met voeding en ervaring vanuit de raadspraktijk. De ervaringen met deze variant zijn positief en wij willen graag ook de komende raadsperiode met deze gemengde variant werken.

Ontwikkeling onderzoek

Ook het onderzoek van de Rekenkamercommissie heeft zich ontwikkeld. Er is in de loop der jaren een grotere diversiteit ontstaan van enerzijds meer op het instrumentarium van de raad toegepaste onderzoeken (kaderstelling, controle, bedrijfsvoering, e.d.) , onderzoeken die meer op de burger zijn gericht, beleidsevaluerende onderzoeken en de laatste tijd ook zogenaamde 'ex ante onderzoeken' (klimaatneutraal, regionale economie). Bij ex ante onderzoek kijken we vooruit naar beleid dat (deels) nog ontwikkeld en/of uitgevoerd moet worden. Bij dit type onderzoek is het belangrijk dat wij niet op de stoel van de organisatie en het college gaan zitten. Wij denken dat wij met deze uitgebreidere 'gereedschapskist' de raad nog meer op maat kunnen bedienen met relevant onderzoek.

Landelijke ontwikkeling rekenkamerfunctie

Door de decentralisatie van jeugdzorg, arbeidparticipatie en maatschappelijke ondersteuning zullen meer en grotere samenwerkingsverbanden ontstaan. De bevoegdheden van rekenkamers en in het bijzonder rekenkamercommissies zijn bij grotere samenwerkingsverbanden echter beperkt. Dit leidt tot vergroting van het 'gat in de horizontale controle'.

De NVRR (Nederlandse Vereniging van Rekenkamers en Rekenkamercommissies) heeft op 8 november 2013 minister Plasterk per brief opgeroepen het zogenaamde 'controlegat' te dichten en geeft daartoe concrete aanbevelingen. De minister van BZK heeft inmiddels het initiatief genomen om de bevoegdheden van rekenkamercommissies ten aanzien van (de controle op)

regionale samenwerkingsverbanden aan te passen. Een wetsvoorstel is gemaakt, dat op 12 augustus 2014 in het Staatsblad is gepubliceerd¹.

Naast de aanvullingen in de wet zullen ook binnen de gemeente nog zaken geregeld moeten worden om de onderzoeksbevoegdheden voor de rekenkamercommissie ten aanzien van regionaal reorganiseerde taken te verzekeren. Waar nodig zullen wij hier actie in ondernemen.

Externe oriëntatie Rekenkamercommissie

De Rekenkamercommissie is lid van de Nederlandse Vereniging van Rekenkamers en Rekenkamercommissies (NVRK). Dit om kennis en ervaring over het lokale rekenkamerwerk uit te kunnen wisselen. Aan de NVRK is een landelijke Kring van Secretarissen verbonden, waar ook onze secretaris deel van uitmaakt. Collegiale uitwisseling van informatie, ideeën en kennis is er ook met de grotere rekenkamer(commissie)s in Noord-Brabant en Gelderland. De secretaris neemt deel aan de kringvergaderingen in deze beide regio's. De Rekenkamercommissie organiseert incidenteel ook bijeenkomsten met andere rekenkamer(commissie)s.

De Rekenkamercommissie 's-Hertogenbosch behoorde in 2013 bij de jaarlijkse verkiezing van het beste rekenkameronderzoek tot de vijf genomineerden. De rekenkamercommissie kreeg de nominatie voor het onderzoek naar het Klimaatbeleid in 's-Hertogenbosch (rapport 'Beleid tot achter de horizon'). De hoofdprijs, de zogenaamde Goudvink, ging naar de Rekenkamer Breda.

De verrichte onderzoeken

Sinds de start in 2005 heeft de Rekenkamercommissie 17 rapporten uitgebracht en vier (deels interne) vooronderzoeken verricht. Een overzicht treft u aan in bijlage 1². De onderzoeken zijn grofweg te verdelen in vier categorieën:

1. Onderzoeken m.b.t. bedrijfsvoering, instrumenten en werkwijze organisatie, college en raad;
2. Onderzoeken naar effecten van beleid en kaderstelling;
3. Ex-ante onderzoek naar nog te ontwikkelen beleid en kaders;
4. Onderzoeken m.b.t. de relatie van de gemeente met burgers en instellingen.

(Verbetering van) de kaderstelling en controle door de gemeenteraad is in alle onderzoeken een rode draad.

In bijlage 2 schetsen wij aan de hand van een concreet voorbeeld (Klimaatbeleid) het verloop van een onderzoeksproces van de Rekenkamercommissie.

¹ Staatsblad 2014 nr. 306. Wet van 9 juli 2014 tot wijziging van de Wet gemeenschappelijke regelingen en een aantal andere wetten in verband met de dualisering van het gemeente- en provinciebestuur en de invoering van een bedrijfsvoeringsorganisatie met rechtspersoonlijkheid, alsmede regeling van diverse andere onderwerpen

² De rapporten zijn te downloaden via de site van de rekenkamercommissie (www.s-hertogenbosch.nl/rekenkamercommissie)

2. Voornemens komende raadsperiode

2.1 De gemeenteraad verandert; de rekenkamer ook

Er is al veel geschreven over de veranderingen die de komende jaren op de gemeente afkomen. Met de verandering in takenpakket, organisatie, financiële positie en rol van de gemeente, veranderen ook de rol, taken en verantwoordelijkheden van de gemeenteraad. Dit betekent ook voor de Rekenkamercommissie een koerswijziging.

Gemeenten krijgen in het sociale domein te maken met een forse taakuitbreiding. Deze nieuwe gemeentelijke taken en verantwoordelijkheden gaan – naast kansen voor een effectievere overheid - gepaard met krimpende geldstromen op deze taakgebieden. De decentralisaties in het sociale domein zijn omvangrijk. De gemeente krijgt belangrijke verantwoordelijkheden erbij en de gemeentelijke begroting groeit fors. Kaderstelling en controle binnen het sociale domein en onderbouwde besluitvorming over de financiën van de gemeenten worden belangrijker dan ooit. De raad moet hierbij goed in stelling worden gebracht. De betrokkenheid en participatie van burgers en belanghebbende organisaties in beleidsvoorbereiding en –uitvoering groeit. De invloed van sociale media neemt hand over hand toe. Objectiverend onderzoek door de Rekenkamercommissie kan tegen deze achtergrond een belangrijke rol vervullen in de informatievoorziening en besluitvorming binnen de gemeenteraad.

Een andere grote ontwikkeling is de steeds verdergaande regionalisering en netwerkvorming in het openbaar bestuur. Steeds meer beleid en taken worden in samenwerking met andere gemeenten en overheden, particuliere partners, bedrijven, instellingen en organisaties uit de samenleving voorbereid en uitgevoerd. Sturing en controle op deze netwerken en samenwerkingsverbanden is niet altijd doorzichtig en gebeurt vaak indirect. Het effect van kaderstelling en controle door de gemeenteraad heeft niet altijd het gewenste effect, vanwege de betrokkenheid van meerdere partners, de soms minder transparante besluitvorming en niet altijd heldere verantwoordelijkheden. Gemeenteraden komen feitelijk op grotere afstand van de betreffende taken te staan, terwijl de verantwoordelijkheden groeien.

Zoals eerder vermeld: inmiddels heeft de minister – mede op aandringen van de Nederlandse Vereniging voor Rekenkamers en Rekenkamercommissies (NVRK) – enkele wetwijzigingen in procedure gebracht die onderzoek van rekenkamers in het ‘regionale gat’ mogelijk moet maken, De betreffende wetgeving is in het Staatsblad verschenen³. Met name voor Rekenkamercommissies, zoals in 's-Hertogenbosch, is het tot op heden niet mogelijk om onderzoek in regionale samenwerkingsverbanden ‘af te dwingen’ mocht dat nodig zijn. Naast de genoemde wetgeving zullen ook aanpassingen in de Verordening op de rekenkamercommissie en wellicht andere gemeentelijke regelgeving nodig zijn.

Wij komen hier graag over te spreken en zullen voorstellen doen voor deze en mogelijk andere bevoegdheden die (nog) ontbreken.

2.2 De Rekenkamercommissie in de nieuwe raadsperiode

In deze paragraaf beschrijven wij onze voornemens voor de komende raadsperiode. Wat kunt u, gegeven de hiervoor beschreven ontwikkelingen, van de Rekenkamercommissie verwachten?

³ Zie noot 1.

Onderzoekslijnen

De Rekenkamercommissie wil de onlangs ingezette onderzoekslijnen ook eerstkomende periode handhaven. De commissie ziet in de komende raadsperiode de controlerende rol van de raad in belang toenemen. Dit mede door de naar de gemeenten te decentraliseren verantwoordelijkheden en budgetten in het kader van de grote decentralisaties in de zorg. Het ondersteunen van de controlerende rol en de (bij)sturingsmogelijkheden van de raad zullen wij waar mogelijk een centrale rol toekennen in onze onderzoeken. Hoe ga je controleren, waar controleer je op, welke informatie is daarbij nodig, welke houding van de raad vereist dit? Dit betekent overigens wel dat de (nieuwe) gemeenteraad 'open moet staan' voor deze controlerende rol en hier, mede door ons onderzoek, effectief invulling aan gaat geven.

De gemeente 's-Hertogenbosch maakt, zoals beschreven, deel uit van een netwerkende regio. Waar mogelijk zullen wij in onze onderzoeken aandacht besteden aan de sturing en controle door gemeente(raad) in netwerken en regionale verbanden.

Type onderzoek en rapportagevormen

De Rekenkamercommissie wil in de komende periode (blijven) werken met afwisselend grotere onderzoeken en kortlopend onderzoek. Voor beide vormen reserveren wij ruimte in het onderzoeksprogramma. Met kortlopend onderzoek, vooronderzoeken en 'quick scans' is het mogelijk om indien nodig in te spelen op de actualiteit en/of gehoor te geven aan verzoeken om onderzoek vanuit de raad.

De Rekenkamercommissie brengt tot nu toe vooral onderzoeksrapporten uit. In het verleden hebben wij enkele keren gewerkt met een 'rekenkamerbrief'. Deze vorm is ook gebruikelijk bij andere rekenkamers. Met een rekenkamerbrief kunnen wij de raad wijzen op actuele zaken, de resultaten van vooronderzoek mededelen, korte analyses toesturen, e.d. De essentie is: de raad snel ergens van op de hoogte kunnen stellen. Rekenkamerbrieven gaan over het algemeen naar de raad zonder (uitgebreide) hoor en wederhoorprocedure.

Wij willen ook nog met andere rapportagevormen gaan werken. Soms kan het effectiever zijn om juist geen rapport uit te brengen, maar de onderzoeksbevindingen 'alleen' te presenteren aan de raad. Of een debat er over te organiseren.

In 2012 verrichtten wij gezamenlijk onderzoek met de rekenkamers van Breda, Tilburg en Eindhoven. In de toekomst lijkt ons dit een vorm die we, voor onderwerpen die daar geschikt voor zijn, vaker zouden kunnen hanteren.

Doorwerking rekenkameronderzoek

De Rekenkamercommissie vindt het belangrijk dat de onderzoeksresultaten zoveel mogelijk doorwerken in bestuur en beleid van de gemeente. De commissie probeert dit bijvoorbeeld door onderwerpen te kiezen die leven binnen de raad en de Bossche samenleving, door haar aanbevelingen zo hanteerbaar mogelijk te maken, door de raad goede besluiten te laten nemen over het onderzoek en door het onderzoek zo goed mogelijk te laten 'landen' in de organisatie. In 2014 startten wij een onderzoek naar de doorwerking van drie eerdere onderzoeken. Ook om hiervan te leren voor toekomstig onderzoek.

In het kader van de doorwerking zouden wij ook graag in gesprek gaan met de raad, naar aanleiding van het jaarverslag. Ook om de effectiviteit van ons werk te vergroten.

Contacten met de gemeenteraad: dichterbij, maar toch onafhankelijk

In de nieuwe bestuursperiode zouden wij vaker contact willen hebben met de raad over te verrichten onderzoek. Waar nodig willen wij bij de raad toetsen of onze vraagstelling effectief is en aansluit bij de beleving en behoefte van de raad. De contacten over nieuwe

onderzoeksonderwerpen willen wij intensiveren. Te beginnen met gesprekken met de fracties. Ook spreken wij graag over de doorwerking van ons onderzoek, bijvoorbeeld aan de hand van ons jaarverslag. Ook in de nieuwe periode komt u ons tegen in vergaderingen van raadscommissies en raad.

Aanpassingen werkwijze en instrumentarium

De Rekenkamercommissie vindt de huidige vorm en werkwijze effectief en passend bij het gemeentebestuur van 's-Hertogenbosch en zou deze in de nieuwe periode willen continueren. De voorbije raadsperiode heeft de gemengde samenstelling van externe leden en raadsleden (op persoonlijke titel) opnieuw zijn meerwaarde bewezen. Met de huidige vorm is het mogelijk onafhankelijk te opereren, maar toch goede voeling te houden met de gemeenteraad.

Het budget van de Rekenkamercommissie is vergelijkbaar met dat van andere middelgrote steden in Nederland en is voldoende voor het uitvoeren van twee onderzoeken per jaar.

Mede vanwege de uitbereiding van de wettelijke bevoegdheden van de Rekenkamercommissie zullen wij in overleg met het Presidium de verordening op de Rekenkamercommissie tegen het licht (laten) houden en waar nodig actualiseren. In ieder geval moet het mogelijk zijn/worden dat wij onderzoek kunnen doen naar beleid dat in regionale samenwerkingsverbanden wordt voorbereid en/of uitgevoerd.

3. Introductie nieuwe gemeenteraad

3.1 Wat is de Rekenkamercommissie en wat doet zij precies?

Alle gemeenten in Nederland zijn verplicht een rekenkamerfunctie te hebben. De Rekenkamercommissie is een onafhankelijke commissie. Zij onderzoekt of het handelen van het gemeentebestuur (college en raad):

- voor de burgers oplevert wat bedoeld is (doeltreffendheid).
- met minder kosten hetzelfde op kan leveren (doelmatigheid).
- volgens de wet en andere regels werkt (rechtmatigheid).

Zij wil met haar onderzoek de positie en het functioneren van de gemeenteraad versterken en daarmee tevens het vertrouwen van de burger in de raad en het gemeentebestuur. Het gaat dus uiteindelijk om het goed functioneren van de democratie in de gemeente 's-Hertogenbosch. De Rekenkamer kiest daarom voor, wat zij noemt, 'een lerende opstelling'. Het doel is om bruikbare aanbevelingen op te stellen. En daarmee college en raad verder te helpen en het bestuur te verbeteren. Het gaat in het onderzoek dus niet om politiek 'afrekenen' van gemaakte fouten of bestuurlijke missers.

3.2 Hoe komt het onderzoeksprogramma tot stand?

Hoe komt de commissie aan haar onderwerpen?

De commissie stelt zelf haar onderzoeksagenda samen. Maar de commissie gebruikt hierbij wel enkele bronnen. Voor de samenstelling van dit programma en de groslijst waar het op gebaseerd is, vraagt de Rekenkamercommissie jaarlijks aan de fracties om suggesties aan te leveren. De respons vanuit de raad is beperkt. We hopen de komende raadsperiode op meer suggesties voor relevante onderwerpen vanuit de fracties.

De commissie kijkt ook naar de omgeving: welke onderwerpen zijn actueel bij andere rekenkamers? Tot slot hanteren de commissieleden eigen kennis en inzichten over mogelijke nieuwe onderwerpen. Vanzelfsprekend hebben ook inwoners van de gemeente de mogelijkheid onderwerpen aan te dragen. Deze moeten wel een algemene vraagstelling hebben en niet over een incident, klacht e.d. gaan.

Zoals gezegd, de Rekenkamercommissie beslist zelf over haar onderzoeksagenda. Niettemin kan de gemeenteraad besluiten (bijvoorbeeld bij motie) om tussentijds een "gemotiveerd verzoek" in te dienen bij de Rekenkamercommissie om een onderzoek te verrichten. De Rekenkamercommissie weegt dit verzoek af en reageert hier binnen een maand op (zie ook de Verordening op de Rekenkamercommissie 2010).

Weging van mogelijke onderwerpen

De rekenkameronderzoeken hebben betrekking op het door het gemeentebestuur gevoerde beleid en bestuur. De onderzoeken worden niet ingezet als oordelend instrument over het college, het ambtelijke apparaat of de griffie. Zij moeten een bijdrage leveren aan een lerende cultuur en niet aan een afrekencultuur.

Het onderzoeksprogramma kan bestaan uit onderzoeken van verschillend kaliber. Het kan gaan om zogenaamde 'quick scans', maar ook om grotere onderzoeken.

De *selectiecriteria* voor de onderzoeksonderwerpen zijn:

- het onderwerp moet geschikt zijn voor onderzoek naar de maatschappelijke effecten en/of kaderstelling door de raad;

- het beleid is politiek actueel; het staat politiek, maatschappelijk, strategisch hoog op de agenda;
- het onderwerp kan een voorbeeldfunctie vervullen doordat het een algemene strekking heeft en een zekere maatschappelijke en financiële impact;
- er moet politieke ruimte zijn om het beleid bij te stellen en/of te leren;
- het onderwerp moet inhoudelijk kunnen worden afgebakend;
- het onderzoek moet binnen het beschikbare budget kunnen worden uitgevoerd;
- in het meerjarenprogramma moet sprake zijn van een zeker evenwicht in de gekozen beleidsvelden;
- het onderwerp vormt niet al object van onderzoek van bijvoorbeeld het college of de raad zelf.

3.3 Wat kunt u de komende tijd van ons verwachten?

De Rekenkamercommissie neemt deel aan het introductieprogramma voor de nieuwe raad en zal zich op een van de avonden presenteren. Wij zullen u beknopt informatie over het werk van de Rekenkamercommissie.

Aan het begin van de raadsperiode zullen wij het initiatief nemen om gesprekken te voeren met de fracties. Enerzijds om kennis te maken en u meer te vertellen over onze werkzaamheden en meerwaarde voor u als raadslid. Anderzijds om inspiratie op te doen voor nieuwe onderzoeksonderwerpen.

In dit document beschreven wij al hoe wij onze relatie met de gemeenteraad zien, ook in de komende bestuursperiode. Wij zouden bijvoorbeeld graag jaarlijks met u spreken over het jaarverslag en het nieuwe onderzoeksprogramma.

3.4 Hoe kunt u de Rekenkamercommissie bereiken?

De leden van de Rekenkamercommissie zijn vaak aanwezig als toehoorder aanwezig bij de vergaderingen van raadscommissies en gemeenteraad. U kunt hen te allen tijde aanspreken. U kunt ook contact opnemen met de Rekenkamercommissie, per mail of telefonisch via de secretaris.

**Rekenkamercommissie 's-Hertogenbosch
2010-2014**

Dr. ir. G.B.C. Backus, voorzitter
Dr. ir. P.J.M.M. Krumm MPA
Mevr. drs. Y.J. Bouwman-Bakker
Drs. P.W.M. de Gouw
Dr. E.A.M.J. Verkaar
Mevr. mr. M.A.B. van der Sloot
A.M. Rotman
Drs. H.W.M. Wouters, secretaris

Tel: 073-615 9770
Mail: rekenkamer@s-hertogenbosch.nl
Web: www.s-hertogenbosch.nl/rekenkamercommissie

Bijlage 1 Overzicht onderzoeken

De afgeronde onderzoeken

- Wonen; ambitie van en sturing door de gemeente 's-Hertogenbosch (2006)
- Vervolgonderzoek Wonen (2007)
- Leefbaarheid aandachtsbuurten (2008)
- Subsidies sport en cultuur (2008)
- Voorjaarsnota (2008)
- Besluitvorming over Jaarrekening / Jaarverslag (2009)
- Afvalkosten (2009)
- Exploitatie Stedelijk Museum in relatie tot fusie met Noordbrabants Museum (2009)
- Verbonden partijen (2011)
- Onderhandse aanbestedingen (2011)
- Risicobeheersing grote projecten (2011)
- Bezwaarafhandeling en beleving van burgers (WOZ en Parkeerbelasting, 2012)
- Klimaatneutraal 's-Hertogenbosch (2012)
- Regionale economie (2013)
- Kaderstelling en controle Transitie Jeugdzorg B4-gemeenten (2013-2014)
- Informatievoorziening Complexe Projecten (2014)

Vooronderzoeken

- Vooronderzoek Wijkaccommodaties (2008)
- Vooronderzoek Veiligheid en Jeugd (2010)
- Vooronderzoek Leningen en Garanties (2012)
- Vooronderzoek Veiligheidshuis/Veiligheidsbeleid (2013/2014)

Lopend onderzoek:

- Doorwerking rekenkameronderzoeken (2014)

Bijlage 2 Schema onderzoeksproces

<i>Fasen in een onderzoek van de Rekenkamercommissie aan de hand van het onderzoek naar het klimaatbeleid van de gemeente 's-Hertogenbosch (*)</i>	
MEI 2012	8 mei: Motie om de Rekenkamercommissie te verzoeken onderzoek te doen naar het lage realisatietempo van het Energie- en Klimaatprogramma 2008-2015 wordt unaniem aangenomen door de gemeenteraad.
	21 mei: Brief van Presidium aan de Rekenkamercommissie met het verzoek de raad te berichten of de Rekenkamercommissie de wens van de raad kan en wil honoreren
JUNI	18 juni: De plenaire vergadering van de Rekenkamercommissie besluit op het verzoek van de raad in te gaan. Een subcommissie wordt ingesteld die het onderzoek zal begeleiden.
	Subcommissie neemt aanvang met het concretiseren van de onderzoeksvraagstelling.
JULI	24 juli: De Rekenkamercommissie verstuurt een verzoek naar drie bureau's om een offerte uit te brengen voor het uitvoeren van de door de subcommissie geformuleerde onderzoeksvraagstelling.
AUGUSTUS	2 augustus: Bureau CE Delft wordt gekozen als organisatie die de Rekenkamercommissie ondersteunt bij het onderzoek. Onderzoek begint per direct, en wordt 30 september opgeleverd.
	Uitvoering van het onderzoek
SEPTEMBER	
	1 oktober: Rapport voor ambtelijke wederhoor (controle op feitelijke onjuistheden) ter beschikking gesteld.
OKTOBER	8 oktober: De ambtelijke organisatie geeft haar reactie, en de gemaakte opmerkingen worden verwerkt. Het rapport wordt voor 'hoor en wederhoor' naar het college verzonden.
	30 oktober: Het college stuurt een reactie op het rapport en de daarin opgenomen aanbevelingen.
	31 oktober: De rekenkamercommissie ziet geen aanleiding het rapport aan te passen en biedt het rapport "Beleid tot achter de horizon" ongewijzigd aan de gemeenteraad aan. Het rapport wordt op dat moment openbaar. Persvragen worden beantwoord, etc.
NOVEMBER	26 november: Het onderzoek naar de totstandkoming van het klimaatbeleid wordt toegelicht en besproken in de Commissie FES.

DECEMBER 2012	11 december: Het raadsvoorstel van de Rekenkamercommissie over het rapport wordt besproken in de raadsvergadering. Het raadsvoorstel van de Rekenkamercommissie wordt overgenomen. Daarnaast worden nog vier aanvullende moties vanuit de raadsfracties ingediend.

(*) Het gaat in dit geval om een onderzoek met een relatief korte doorlooptijd.